

tacimu kolobárju: vravnovár, (Aequator). Učeni ga razdelé v 360 grádov ali stopov, en grad v 60 minut, in minuto v 60 sekund; cel grad ima 15 milj dolgosti.

Ko bi se od severniga tečaja na južniga čez našo glavo kolobár potegnil, bi tudi razplatil zemljo v dve enaki polkrogli, in sicer v juterno in večerno; tak kolobár se imenuje poldanik (Meridian); zakaj vsi, ki se proti severju ali proti jugu pod njim znajdejo, imajo z nami ob enacim času poldan in polnoč. Kolobár vravnovár je le eden, poldanikov se pa lahko na tavžente potegne, zakaj vsak kraj proti jutru in večeru ima svojga lastniga. Tudi poldanik razdelé, kakor vsak drugi kolobár, v 360 grádov. i. t. d.

Kolobár zemelniga téka pa, v kteriga sredi sonce stoji, je imenovan: kolobár dvanajsterih nebeških znamenj, — ni pokôncen, ampak tudi nekoliko nagnjen, in sicer tako, da polovica ga je nekoliko nagnjena od srede sonca, ali od vravnovárja proti severju, druga polovica pa proti jugu; torej imamo sonce pol leta takraj, in pol leta unikraj vravnovárja. Tisti ljudjé, ki prebivajo pod vravnovárjem ali blizo njega, imajo skoraj okoli léta noč in dan enako velik. Ko bi kolobár zemelniga teka okoli sonca nič nagnjen ne bil, bi imeli zmirej in po vsi zemlji enako dolgo noč in dan; kér je pa nagnjen, nanese to, da, kadar nam takraj vravnovárja dan rase, jim v enaki méri unikraj vravnovárja pojemlje, in po primeri, kakor so dežele bolj oddaljene od srede sveta ali od vravnovárja, jim tudi poleti dan bolj rase, in noč se jim pokrajša. Pri nas je nar daljši dan 16 ur, bolj proti severju 18 — 20 — 24 ur, dokler je pri severnim tečaji celih šest mescov dolg dan, pa tudi tako dolga noč. Kadar je pri nas nar daljši dan, je unikraj vravnovárja v enaki daljavi nar daljši noč, pa tudi nar daljši zima. Kakor vidimo mi v svojih daljavah o poldne sonce vselej proti jugu, ga vidijo unikraj vravnovárja vselej za 6 mescov kasneje proti severju tudi enako visoko.

Vse dežele pod vravnovárjem, in 23 in pol grádov, ali 352 milj takraj, in ravno toliko unikraj so nar bolj gorke, in imajo po 11 do 13 ur dolg dan, pa tudi tako dolgo noč; en pas svetá bolj sém od 43 grádov ali 645 milj širok, in ravno en tak bolj tjé proti jugu, da srednje gorke dežele, take so naše; v letéh je dan od 1 do 24 ur dolg, pa tudi ravno také dolga noč, po razločku veči daljave od ravnovárja; proti tečajem pa, in naprej do tečajev je še 23 in pol gradov; to ste dve ledéni kapi na tečajama; če sije sonce tam tudi po 2, 4, do 6 mescov, padajo njegovi žarki preveč postransko in je nimajo nobene moči, tiste kraje razgreti. V tistih krajih so vse morja zamerznjene, in kakor so pri nas griči iz zemlje ali kamnja, so ondi zgolj iz samiga ledú.

Vsi učeni grozno želé, da bi vender kdo také srečen bil, na eniga iz obeh tečajev zemlje priti; ko bi blizo tečaja prišel ob več mescov dolgim dnevu, bi se mu sonce v nekim majhnim kolobárji na nebu vertelo; ko bi pa práv na tečaji bil, bi mu zmirej na enakim mestu stalo. Ko bi bil tam o dolgi noči, in ko bi sam na tečaji stal, bi se mu nobena zvezda nič ne vertela, vsaka bi na svojim mestu stala. V tako dolgi noči ni pa tam černe tame; neka velika in pogostna žarečnost na nebu — kakor jo še clo mi pa zlo poredkama proti severju vidimo — jim noč dobro razsvetljuje.

Angleži so si zlo prizadevali in mende čez 200,000 goldinarjev srebra izdajáli, da bi bili njih k temu zvoljeni mornarji na severni tečaj prišli; pa take zadržke od ledenic in ledú so našli, da so se vselej, brez da bi bili svoj namen dosegli, vernili, in domú prišli. Blizo 200 milj tjé, in 200 milj nazaj po zgolj ledenih hropatah, namešanih z ledenico, — in vés živež in vso

drugo pripravo za prebleko in prespavanje, v veči družbi ljudí, seboj vzeti, ni ravno lahka in pripravna reč. — Ni davnej kar smo brali, da Angleži sanjajo, nekiga serčniga in učeniga kapitána, ki je že dvakrat brez da bi bil kaj opravil, nazaj prišel, v tretje tjé poslati, pa zavoljo zlo nadležnih snežnic ali ledenic, ne več poleti in čez dan, ampak pozimi in tedej ponoči, in také upajo s kapitánam vred, da se bo dalo tjé priti. Bog jim daj srečo, saj že zavoljo večiga spoznanja in učenosti! — (Dalje sledí.)

Slovenščina na Koroškim.

Kdor ima z narodam opraviti, mora neobhodno njegov jezik dobro znati, da se more z ljudmi pogovarjati, kakor je potreba. Nar potrebniši je pa to duhovnikom, kér se z ljudstvom vseskozi pečajo; zato vsaki pameten lahko spozná, da se materinskiga jezika že bogoslovci vaditi morajo. Le kar se človek uči, to bode znal. Kér pa v Celovcu in sploh na Koroškim nimamo stolice ali učiliša za slovenščino, akoravno bi je potrebovali, kakor oči v glavi, so dosadanji duhovniki v seminišču (spirituali) bogoslovce v slovenščini blagomiselnou podučevali. V Celovcu je letas 109 bogoslovcov in izmed njih 83 slovenskih. Te so sadanji špiritual gosp. M. Pikel, kakor druge leta tudi letas vsaki teden po 2 uri iz blagega serca, prostovoljno, brez plačila, iz same ljubezni do dobre stvari v našim materinskim jeziku vadili in 20. dan pretečeniga mesca od treh do šestih se je izpraševanje praznično obhajalo. Častitljivi korar in ravnatelj seminišča gosp. J. Wizeling in podravniatelj gosp. P. Pihler sta bila pričjoča; zvonaj nju še sledeča gospôda: čast. gosp. korar T. Moser; c. k. profesor matematike gosp. K. Robida; c. k. profesor iztočnih jezikov in sv. pisma gosp. P. Javornik; dvorski kaplan kneza vladika Kerškega gosp. A. Rečický; mestni kaplan gosp. A. Einspieler in še drugi. Predložili so nam krasno pisan imenik pod naslovom: „Popis bogoslovcov, ki se slovenskiga jezika vadijo leta 1847“; tudi smo spregledali popis knjig, ktere so bogoslovci iz svojega si preskerbeli; sdaj imajo 252 slovenskih in slovanstva se tikajočih bukev v čitavnici ali bravnici; zvonaj tega dobivljajo dva iztiska kmetijskih Novic, D. h. s. Novine in Danico, Drobtinice, Slawische Jahrbücher, Zoro i. t. d. Odgovarjali so kakor bi rezal; naj zanimivejši se je meni zdel odgovor na vprašanje: „Zakaj mora bogoslovec svoj materinski jezik ljubiti in se ga marljivo vaditi?“ — Po dokončanim izpraševanju smo še eno neočakovano veselje imeli, gosp. Ivan Samic bogoslovec 3. leta je stopil na prodikavnico in je govoril práv serčno in iskreno sledečo besedo:

„Serčno Vas pozdravim slavna gospôda in tudi Vas, dragi moji tovarši!“

„Naj veselejši izpraševanje izmed vsih se meni zdi izpraševanje iz slovenščine. Od veselja se človeku serce širi, kedar vidi gospode zbrane, kteri slovenski jezik in narod ljubijo, kedar sliši v svojim materinskim jeziku govoriti, se mu zdi, kakor da bi bil domá med svojimi prijatli in znanci, kakor da bi slišal svoje brate, sestre in stariše govoriti. Pa ni samo izpraševanje veselo, temuč vés nauk v našim sladkim jeziku je imeniten v obče, neobhodno potreben pa za slovenskega duhovnika. — Vsi izobraženi in razsvetljeni narodi svoj jezik visoko cenijo in ga ljubijo; tako moramo tudi mi svoj jezik visoko spoštovati in iskreno ljubiti, ako želimo, da bi ga ljudjé spoštovali. Od vsakiga izobraženega in razsvetljenega Slovenca se po pravici pričakuje, da svoj materinski jezik gladko in pravilno govori. Sramota bi bila, ako bi se človek mnogo in mnogo let pošolal učil različnih reči, zadnjič pa po slovensko tako slabo govoril, kakor priprost človek, kteri šole od znotraj

še nikdar vidil ni. Blagemu človeku že njegovo dobro serce kaže, da svoj jezik in svoj narod ljubi; kdor bi tega ne storil, je očitno nevhvaležen sin svoje domovine. Lepo piše neki učen Nemec: Kdor svojiga sladkiga in miliga materinskiga jezika ne ljubi, ne zasluži, da bi ga imenoval človeka. Zametovavec svojega rodniga jezika zametuje ravno s tem tudi svoj narod, zametuje svoje prijatle in znance, zametuje svoje brate, sestre in svoje stariše, kateri v tem jeziku govoré. Bog sam je pa ukazal: Spoštuj očeta in mater, da bodeš dolgo živel in da ti bode dobro na zemlji.“

„Skušnja učí, da narod, kateri je pobožen, pravičen, in svoj jezik ljubi, srečnejši prihaja, kateri pa pravičnost in svoj materinski jezik zametuje, gré rakovo pot.“

„Slovenski bogoslovec se mora pa posebno svojega jezika dobro naučiti, da bode vreden dušni pastir med svojim ljudstvom. To je njemu tako potrebno, kakor ribi voda, da žíví; ptičici perute, da letí; in kakor nam vsim zrak, da se oddihujemo. Slovenščine potrebuje skoro pri vsih svojih opravilih, po slovensko mora besedo božjo oznanovati, po slovensko keršanski nauk razlagati v šoli in v cerkvi, po slovensko opominjati v spovednici, po slovensko se mora pogovarjati s svojimi ovčicami. Beseda mu mora gladko teči, da se vidi, kako njemu od serca gré, kar govori: Le kar iz serca pride, k sercu gré. — Tako gladko in sladko bode govoril pa le tisti, ki se je slovenščine dobro navadil.“

„Na veliki binkoštni praznik je sveti Duh apostelnam mnoge darove dodelil in tudi ta čudež nad njimi storil, da so različne jezike govorili, katerih se niso učili, da so različnim narodam lahko sveto vero oznanovali. Božja volja je zató, da se vsakemu ljudstvu sveta vera v njegovim materinskim jeziku razlaga, kteriga zastopi in ne v kakim ptujim, kteriga ne razumi. Zató mora duhovnik v Slovenii slovensko dobro znati.“

„Poglejmo na druge slovenske rodove, karkoli jih žíví pod milim našim Cesarjem Ferdinandam, kateri vse svoje verne narode po očetovo ljubi; vsi svoj jezik izobrazujejo in za srečo naroda skerbijo. Poglejmo na brate svoje verle Čehove, Moravane in Slovake; pogledimo na svoje junaške sosede Horvate, Slavonce, Dalmatince in Serblje, vsi se izobrazujejo, ali bodemo sami mi Slovenci zaostali? — Ali bi samo mi bistre glave in dobrega žlahtnega serca ne imeli? — To ne sme biti.“

„Slava je pri nas še doma,
Ki Slavencam lepo ime da.“

„Terdno danes sklenimo, svoj jezik iskreno ljubiti, se ga skerbno vaditi in, kjerkoli je priložno, v njem govoriti.“

„Zató še enkrat ponovim: Veselo je izpraševanje v slovenščini, práv imeniten in potreben je nauk v našim milim jeziku. Zató se v imenu svojih tovaršev iskreno zahvalim vsim pričajočim gospodam, kateri slovenstvo ljubite in ste današnje izpraševanje obiskali in počastili; hvala Vam in vsim, ki se za srečo našiga naroda trudijo. Bog obdari milostljivo vse, kateri slovenstvo podpirajo in blagoslovi obilne trude in dela njihove!“

Za tem govoram so se zapele 4 slov. pesmi, namreč: Slovenija, zložena od gosp. F. Kosarja; Slovenecov dom in večernica, od gosp. A. Olibana; in popotnik. Perve tri so peli v štiri (in Quartet), popotnika smo pa vzdignili vsi skupej. Potem smo se veselo in zadovoljno razšli. Radislav.

Dopis iz Šmartna per Lití.

Je bilo binkuštno nedeljo ob 11. v noči, in v Černim Potoku v gradu žé vse per pokoji, ko ondi na pristavi, ki je vsa s slamo pokrita, goréti začne. Z

drevárnice skozi strého se je ogenj pokazal. Velika sreča je bila, de je nekaj memo gredočih ga precej zagledalo, in ljudi v gradu in po pristavi s svojim vpitjem iz spanja zbudilo in sklicalo. Ti in še več družih, ki so iz bližnjih vasi perhiteli, so ogenj kmali zmogli in pogasili, kér so vodó iz memo tekočih potokov koj per rokah imeli, in ni bilo nič vétra.

Pridni gasivci so v zahvalo dva kebla vina piti, in kruha pergrizniti od grajskiga oskerbnika dobili, in se še s tem veseli pokrepčavajo, kar slišijo deleč nad seboj nekaj hrup, in zagledajo tudi že svetlobo ognja na jasnim nebu. „Spet ogenj góri više!“ zaženó z enim glasam, skočijo vsi po koncu, deró eni po cesti, eni skozi gojzd proti Vagensperskim gradu (kjer je nekdej naš sloveči Valvazor stanoval) in najdejo grajsko pristavo že ob vsih stranéh v plaménu. Silno vpitje, žalostno bitje na plat zvonóv per farni cerkvi v Šmartnu in zmirej večí in večí svetloba ognja na nebu; vse to je sicer obilno ljudi iz obližja na pomoč perklicalo. Pa njih pomoč je prišla že prepozno, tudi je vode manjkalo za gašenje; in silni ogenj se je čez strehe in odre, ki jih je bila huda suša in vročina ko pôper presušila, takó naglo valil in razširil, de skorej nič ni bilo močóe oteti. Hlapci in dékle, iz spanja nanagloma zburjeni in prestrašeni, so sicer svoje življenje oteli, pa svoje obleke že niso môgli vse oteti; tudi 10 govéd niso mogli več iz hlevov izleči. Vsi hlevi z gnojem in vse senice s kermo vred so do zidú, vsi kôzelci do tal pogoréli; tudi vsi vozovi, vse orodje za kmetíjo, cele skladance desk so zgoréle. Le sam grad s svinjaki, z drevárnico in sušivnico, ki je na uni strani céste in z opekami pokrit, je nepoškodovan ostal.

Škoda tega ognja je velika, in bo zavarstvo Graške in Milanske družbe zlo prijéla.

Nekteri pravijo, de je bilo nalaš zažgano. Hudobija spremišljeniga zažiganja je strasna; tudi kazin za tako hudobijo bo strasna, če ne že na tem, gotovo pa na unim svetu.

J. B.

Poslavljenje.

Presvitli Cesar so po vikšim sklepu od 29. veliciga travna našiga visokočastitljiviga rojaka, gosp. dohtarja Andreja Gollmayerja, svetovavca pri c. k. dvorni gosposki izvolili.

Urno, kaj noviga?

(Letina) se povsod práv vesela kaže; od vsih deželá slišimo, de polje práv lepo stoji.

(Rudeči sneg na Tiroljskim), ki ga je silni jug letas 31. Sušca v Pustersko dolino pergнал, ni bil nič družiga, kot navadni sneg, zmešan z rudečim praham afrikanske pušave Sahare, kteriga je hud vihar ondi vzdignil in protitistim delu sveta nesel, kjer Tirolje ležé. Učeni možje so imeli priložnost, snežni prah afrikanskimu po kemijsko primeriti, in glejte, edine obstojne dele so v obéh naši!

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	5. Rožniga cveta.		31. Velikiga travna.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	3	18	3	34
1 > > banaške...	3	15	3	38
1 > Turšice.....	2	23	2	30
1 > Soršice.....	2	40	2	50
1 > Reži.....	2	32	2	35
1 > Ječmena.....	1	52	1	50
1 > Prosa.....	1	56	1	54
1 > Ajde.....	1	46	1	49
1 > Ovsa.....	1	6	1	13